

כ"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
תמצית השערות: אתנה, סלוק – סוף-סוף – מנגיל; מונח – רבו; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבו; דרגא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שני משמעות, רבו מתפשט; מרכא טפא – יתר לרבות, סכל מקום; דרגא תבר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המושגים, כד"כ מצב אחד נדרש; פס' 1 – סדר שנתחל, השלים והחלק נדרשים; זקא טנל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-טנל – 2: זקא-טנל – 3: רביעי – 4: ... זקא-טנל ... זקא-טנל בחצי פסוק – חיקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין י"ג מילות דר' ישמעאל; תלישא-טננה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחציה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפני שער, מחציה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.1 דברים נצבים כט,ט

דברים נצבים כט,ט:

**פ אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם
ראשיכם שבייכם וזקניכם ושטריכם כל איש ישראל:**

ישטריכם – מונח זקף-קטן במלה אחת - ריבה וריבה את הכל, נאמר במקצת וחל על הכל, תפקיד השוטרים שמירה, מניעת עבירות ולבצע הדין. כאשר כל ישראל נצבים להמליך הקב"ה למלך אף השוטרים כולם יכולים להשתתף עמם כי אין צורך בתפקידיהם.

דברים נצבים כט,טו – טז:

**[טו] כי אתם ידעתם את אשר-ישבנו בארץ מצרים ואת אשר-עברנו בקרב הגוים אשר עברתם:
[טז] ונתראו את-שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמקם:**

רש"י (טו) כי אתם ידעתם וגו' - לפי שראיתם האומות עובדי עבודה זרה, ושמה השיא לב אחד מכם אותו ללכת אחריהם, "פן יש בככם" וגו' (להלן, יז) - לפיכך אני צריך להשיבכם. (טז) ונתראו את-שקוציהם - על שם שהם מאוסים כשקצים. וגלליהם - שמוסרחים ומאוסין כגלל. עץ ואבן - אותן של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי, לפי שאין הגוי ירא שמא יגנבו, אבל של כסף וזהב אשר עמקם בחדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמא יגנבו (ראה תנח' נצבים ג).

רש"י חיבר בפירושו בין (כט,טו) ו-(כט,טז) בפתחו [טו] כי אתם ידעתם וגו' [טז] ונתראו את-שקוציהם שראיתם האומות עובדי עבודה זרה ונתראו את-שקוציהם המאוסים ו-גלליהם המוסרחים העשויים. עץ ואבן אבל אלו של כסף וזהב לא ראיתם כי מסתירים אותם מפני גנבים. החיבור מרמז ללמוד מפסוק לפסוק, ונראה ללמוד מ-(כט,טז) ל-(כט,טו).

(כט,טו) ואת אשר-עברנו בקרב הגוים – דרגא תבר מרכא טפא, כעין קבוצת פרטים (שלדעתינו על פי רש"י משמע) שעל כל אחד חל הענין אשר עברתם והמשכו (כט,טז) [טז] ונתראו את-שקוציהם - פשטא מונח זקף-קטן במלה אחת – כעין מידה ריבה וריבה את הכל, נאמר במקצת וחל על הכל, עברו בין אומות עולם אחדות ולא בין כל האומות, וראו מעט מעבודות הזרות של הגויים שעברו ביניהם ורק את אלו המאוסות והמסרחות שאין הגויים חוששים לגניבתם. ועליהם לדעת שכך נראה כל העולם האילולי וגם האילולים מכסף וזהב מאוסים ומסרחים והסיבה האמיתית שהגויים מיקרים ושומרים אותם זה רק מפני הערך של המתכות ואינם אמת, הפתוי מהדמיון שהם מעוררים מכוה הטומאה.

דברים נצבים כט,יז – יח:

**[יז] פן-יש בכם איש או-אשה או משפחה או-שבת אשר לבבו פנה היום מעם ה' אלהינו ללכת לעבד את-אלהי הגוים
ההם פן-יש בכם שרש פרה ראש ולענה:
[יח] ויהי בשמעו את-דברי האלה הזאת והתפרדו בלבבו לאמר שלום יהיה-לי כי בשררות לבי אלך
למען ספות הרה את-הצמאה:**

(כט,יז) פן-יש בכם - מונח תלישא-גדולה איש או-אשה - מונח גרשיים או משפחה או-שבת - דרגא מונח רביעי
דעת זקנים מבעלי התוספות (כט,יז)

פן-יש בכם. זאת היא נתינת טעם אחר לקבלת הברית אשר לבבו פנה היום ותהיה מחשבתו לרעה לעזוב את השם לזה יש לחוש, ועוד פן יש בככם שורש פורה ראש ולענה ותפרה ותרבה מחשבה רעה עד שיביאנה למעשה כדמפרש ואזיל והיה בשמעו וגו' כלומר לאחר מכן כשמעו דברי האלה שקבלו ישראל והתברך יחשוב בלבו שלום יהיה לי כלומר מה לי ולצער הזה הרי לא קבלתי האלה וא"כ (דב נע' טז,יח) בשררות לבי אלך למען ספות הרה כלומר שירצ' להוסיף חטאי' שהוא רוח ונשבע מהם שאין בהם יצר הרע כגון לבישת כלאים עם הצמאה עם החטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות, אבל עכשיו שתבואו כלכם בברית ותקבלו האלות והשבועות תדעו כי העובר על הברית לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו שהתניתם לו לעמוד ולא תעמדו ומתוך כך לא תבואו לידי מחשבות הללו ותעמדו בבריתו שאם לא תעמדו בבריתו ורבעה בו כל האלה ומחה ה' את שמו של עובר מתחת השמים לא יין לו ולא נכד בעמו, והבדילו ה' לרעה הוא חושב להבדל מישראל ללכת בשרירות לבו ויבדל לרע לו:

או משפחה או-שבת - דרגא מונח רביעי, יצר הרע שנכנס באדם בחטא אדם הראשון לחטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות פתח פתח להוסיף חטאים שאין בהם יצר הרע מהסוג הראשון אלא לדברים אחרים.
התיקון אמור להיות שתבואו כלכם בברית ותקבלו האלות והשבועות. וזה מאמר חז"ל בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין (בבלי קדושין לב, ספרי עקב א,יח) וגם הנוסח ברא הקב"ה יצר הרע, ברא לו תורה תבלין (בבלי בבא בתרא טז,א, זחר א,קצ)

פן-יש בכם – מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה המונעת עונש משראל על העבירות הנסותרות והנגלות מהם עד עברם את הירדן, ואח"כ המחיצה נתלת ועליהם האחריות לחקור ולהעניש על העבירות הנגלות ואף הנסותרות, ויש המפרש כי ממאמר משה כאן נענשים הרבים על הכל, כפירש רבינו בחיי (דב נע' טז,יח) הנסותרות לה' אלהינו והנגלות לזנו ולבנינו. כתב רש"י ז"ל: נקוד על לזנו ולבנינו ועל עי"ן ד' ע"ר, לדרוש שאף על הנגלות לא ענש הרבים עד שעברו את הירדן, משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה. ומביא הירושלמי (סוטה ז, ה) שאמר כן, אמר רבי שמעון בן לקיש בירדן קבלו עליהם הנסותרות, אמר להם יהושע: אם אין אתם מקבלין עליכם הנסותרות באין מים ושוטפין אתכם, אמר רבי שמעון בן זבידא תדע לך שהרי עכן חטא ורובן של סנהדרין נפלו בעי. אמר להם: בכם הותרה הרצועה, יצאה בת קול ואמרה: אין לכם עסק בנסותרות. ופירוש "בכם הותרה הרצועה" שאתם לוקים עכשיו על הנסותרות. ויש שפירש בכם הותרה הרצועה" כשאמר משה בכם, כלומר פן-יש בכם אז הותרה הרצועה להעניש על הנסותרות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
תמצית השורות: אחנה, סלוק = סוף-סוף – מנגיל; מונח – רבו; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מראך = מאריך, רבו; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שני משמעות, רבו מתפשט; מרכא טפא – יתור
לרבות, טכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המושגים, כ"כ מצב
אחד נדרש; פס' 1 – סדר שנתקל, השלים והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט. 1: זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביעי – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקוש; השלישי:
(קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש – יוצא מתענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר' ישמעאל, תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלשא – דרוש בפסוק ולפני
שער, מחיצה; פז' – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

רבינו בחיי מוסיף הסבר למיקום הנקודות **לָנוּ וְלִבְנֵינוּ עַד** ורש"י פירש שם במסכת סנהדרין (מג ב) כי משקבלו עליהם השבועה נתחייבו בנסתרות, והיה ראוי לינקד "לה' אלהינו" כדי לדרוש שאין הנסתרות לה' לבדו כי גם לנו הם, אבל לפי שאין כבוד השם לינקד ונקד "לנו ולבנינו" במקומו. ועל כן הוצרך לינקד ע"יך כנגד אותיות "לה' אלהינו" להשלים י"א אותיות.

דברים נצבים כט,כח: הנסתרות לה' אלהינו

והנגלת לנו ולבנינו ער-עולם לעשות את-דברי התורה הזאת: ס

הסברנו ב-**(דב' נצ' כט,כח; פ' י"ג פ'כ"ט)** – מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה המונעת עונש משראל על העבירות הנסתרות והנגלות מהם עד עברם את הירדן, ואח"כ המחיצה נתלשת ועליהם האחריות לחקור ולהעניש על העבירות הנגלות ואף הנסתרות, ויש המפרש כי ממאמר משה כאן נענשים הרבים על הכל, כפירש **רבינו בחיי** ע"פ **הירושלמי (סוטה ז, ה)**

ובפירושו זה תתמוך תבנית הטעמים **הַנְּסֻתָּוּת** – קדמא זקא-קטן בתיבה אחת, כעין מידה מוקדם שהוא מאוחר בענין, כאן כרוצה לומר הצמד את האפיון מהכתוב המאוחר אל הכתוב מוקדם וכאילו נכתב **הַנְּסֻתָּוּת וְהַנְּגֻלָּת**, עד מאמר משה או עד עברכם הירדן אינכם נענשים עליהם, ממאמר משה או ממעבר הירדן אם לא תחקרו ותענישו יענשו הרבים (אם גם הם חטאו בסתר)

לעשות – זקא-גדול, טט – זקא-גדול ענין בעל שלוש נקודות, שתיים באופן אחד אחת באופן אחר, כאן הענין לעשות פעילות מניעת ע"ז, שתי נקודות באופן אחד ע"פ פרש"י

- א' אבל הנגלות לנו ולבנינו – חובת החקירה
- ב' ולבער הרע מקרבנו – חובת הביעור ללא משוא פנים
- הנקודה השלישית באופן אחר וכאן שאם לא יעשו את שתי הנקודות הנ"ל היינו שאם לא נעשה דין בהם יענשו את הרבים (אם גם הם חטאו בסתר) וגו'

כמו-כן יש לפסוק מימד נבואי בעל פירוש נחמה כפירש **מוסף רש"י** ... **(תה' פז,י)** ה' יספר בכתוב עמים זה ילד-שם סלה: .

לעתיד כשיכתוב הקב"ה העכו"ם לדראון, ימנה את ישראל הנבלעים בתוכם ואת הנאנסים ביניהם ויוציאם מתוכם ויאמר **זה**

ילד מאותם של ציון ויברור אותם לו, וזה שאמר **ישעיה (סו,כא)** **ונם-מהם אקח לפנהיגים ללונים אמר ה'** מן הגוים. מן

הגוים המביאים אותם מנחה אקח הנבלעים בתוכם יהיה בהם כהנים ולוים שאינם ניכרים, ולפני גלויים הם, **אמר ה'** והיכן אמר

הַנְּסֻתָּוּת לה' אלהינו . **(טט,כח)** **הַנְּסֻתָּוּת** – קדמא זקא-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, כאן בסיס מוקדם

לנבואת ישעיה המאוחרת

כאן כרוצה לומר הצמד את האפיון מהכתוב המאוחר ב- **ישעיה (סו,כא)** אל הכתוב מוקדם בתורה וכאילו נכתב **הַנְּסֻתָּוּת וְהַנְּגֻלָּת**

היינו הנבלעים בין הגויים בזמן קדום, עתיד הקב"ה לבררם מבין הגוים ולהשיבם לעם ישראל ולתפקידיהם, וזה **והנגלות לנו**

וְלִבְנֵינוּ עַר-עוֹלָם. ויש לזה גם רמז בגי' המלים **ער-עולם לעשות** – זקא-קטן זקא-גדול והפרשם מגי' הטעמים, שלא מובא כאן.

דברים נצבים כט,יח: והיה בשמעו את-דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה-לי פי בשררות לבי אלך למען ספות הרוח את-הצמאה:

בשמעו – תלישא-קטנה, בתפקיד מחיצה, שהרוצה לנטות מדרך ה' מתברך במחשבתו ואומר בלבו שלא קבל עליו האלה ודומיה ולכן כביכול עומד מחוץ למחיצת המחויבים לצווי ה'

את-דברי האלה – קדמא ואולא – כלל

הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה-לי – רביעי ... זקא-קטן בין שני קיסרים, כעין מידה שתום שלא בא לסתום אלא לפרש.

מפי' **מהרש"א חידושי אגדות מסכת קידושין דף מ עמוד א** עולה שמי שחושב לחטוא בעבודה זרה ושלא יענש על כך, עליו לדעת

שבעבודה זרה הקב"ה מצרף מחשבת החושב בעבודה זרה למעשה של אחר העובד עבודה זרה ושניהם נענשים.

לאמר שלום יהיה-לי – זקא-קטן, בתפקיד שני ענינים **אברבנאל דברים פרק כט** ... ויהיה כפי הפירוש הזה **שלום יהיה-לי** משמש לשני ענינים, אם להוציא את עצמו מכלל הנכנסים כברית. ואם בהבטחתו שיחובר אליהם וכזה ינצל מהרעות. ועל זה אמר **(טט,ט)** **לא-יאבדה ה' סלח לך**.

הזאת – רביעי, פרט בעל ארבעה ענינים ופירט ר' יוסף בכור שור שלושה סוגים: אלות, השבועה, הברית, ובפסוק **(כט,טז)** הברית,

הקלות והשבועות, סה"כ **האלה הזאת** משמעה: אלה, שבועה, ברית, קללה. או נאמר כי בנוסף לאלה יש ארבע: שבועה, ברית, קללה, ארוך (פר' כי-תבוא)

פי בשררות לבי אלך – תביר מרכא טפחא אתנח

פי – תביר – בתפקיד של לא ממש, וכאן לא ממש רואה אלא כאילו רואה, כמשתמע מפי' **רש"י בשררות לבי אלך** – במראית לבי, כמו "אשורנו ולא קרוב" (במ' כד, יז); כלומר: מה שלבי רואה לעשות. ולפי פי' **מהרש"א** שרירות הלב יהיה מחשבת עבודה זרה ולא ביצועה בפועל.

דברים כי תבוא כט,יט: לא-יאבדה ה' סלח לך

כי או יעשן אף-ה' וקנאתו באיש שהוא וקבצה בל-האלה הפתובה בספר הזה

ומחה ה' את-שמו מתחת השמים:

אברבנאל דברים פרק כט ... ועל זה אמר **לא-יאבדה ה' סלח לך** לא יחשוב שיהיה נדון עם הכלל ושהשם יתעלה יעבור על פשעו להיותו יחיד. כי הנה השם יתעלה לא יסלח אליו אבל יעשן אף ה' וקנאתו באיש שהוא **אע"פ** שהוא **וקבצה בל-האלה הפתובה**

בספר הזה. רוצה לומר הפרטיות והמיוחדות יחולו עליו ועל כל העדה יהיה שלום. וימחה שמו וזכרו מתוך הקהל

לא-יאבדה ה' סלח לך – מונח זקא מונח סגול, מוסיף מעין הענין על הענין, כפי' **אברבנאל** שהחושב מחשבת ע"ז ומסתיר זאת יענש בעונש יתר על הרגיל ובצה בו כל האלה/האלות **הפרטיות והמיוחדות** ועוד יוסיף עליו **וימחה שמו וזכרו מתוך הקהל**

כ"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
תפצית השפעות: אתנה, סלוק – סוף-סוף – מנגיל; מונח – רבו; מהפך-פשוט – מוציא מפשוט; מרכא = מאריך, רבו; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, מבעט, לא ממש; טפא – שניו משמעות, רבו מתפשט; מרכא טפא – יתור
לרבות, סכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המושג, כ"כ מצב
אחר נדרש; פסק 1 – סדר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט 1: זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – חוקש; השלישי:
קדמא – סדר קדמות; אולא – ארש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.2 דברים נצבים כט, ט

דברים נצבים ליב - יג: [יב] לא בשמים הוא
לאמר מי יעלה לנו השמים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה:
[יג] ולא מעבר לים הוא
לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה:

תורה תמימה

לא בשמים הוא - מאי **לא בשמים הוא**, א"ר ירמי, שכבר נתנה תורה מהר סיני ואין אנו משגיחין בבת קול^(ט) [כ"מ נ"ט ב']:

לא בשמים – מרכא טפא, יתור לרבות, על דרשת שלא משגיחין בבת קול גם דברי נביאות באופנים שונים בעיני הוראה כמו

שמפרש **תורה תמימה הערה יא)**

כלומר בבת קול הפוסק הלכה כיחיד נגד רבים. ובסוגיא כאן אמרו אין משגיחין בכ"ק שכבר כתיב בתורה אחרי רבים להטות, ואמנם נראה דלא דוקא כיחיד נגד רבים אלא אפילו כיחיד נגד יחיד אין בכ"ק מכרעת, כיון דכלל ענין דברי תורה לא בשמים היא ומה שהביאו הפ' אחרי רבים להטות הוא משום דאיררו שם במחלוקת יחיד ורבים, ועיין בתוס' שם ובתוס' יבמות י"ד א' . ודע דכלל **לא בשמים הוא** הוי גם דברי נביאות וכמש"כ הרמב"ם **בפ"ט ה"א מיסוה"ת** (מיסודי התורה) שאין הנביא רשאי לחדש **דבר מה"ת** משום ד- **לא בשמים הוא**, וכן הנביא שאמר הלכה כדברי פלוני מצד נביאות הרי זה נביא שקר ואפילו נתן אות ומופת, יען שהוא בא להכחיש את הכתוב בתורה **לא בשמים הוא**,

הוא – אתנה, מגביל את ההרחבה שב- **לא בשמים** מתי לא שומעים לדברי נביאות, ומלמד כי בשני דברים שומעים לנביא, וכהמשך **תורה תמימה הערה יא)**

אבל בסתירת דין לפי שעה שומעין לו וכמבואר לפנינו בפ' שופטים (י"ח ט"ו) בפסוק אליו תשמעון, ועיין מש"כ בפ' משפטים בפסוק אחרי רבים להטות. ונראה פשוט דרק לענין הוראה אין שומעין לנביא, אבל הודעת מציאות וגלוי מילתא בודאי שומעין לו, וראיה לזה מבכורות כ"ד א' דאמר שם לענין הדין דאירי התם שעומד בספק עד יבא ויורה גואל צדק, ופריך מאי עד יבא ויורה, עד שיוודע לך הדבר מבעי לי' ופירש"י יבא ויודיע מבעי לי' דגלוי מילתא בעלמא שיגיד לנו וכו' והוראה לא שייך אלא בדבר הלכה עכ"ל, והרי מבואר כמש"כ דעל גלוי מילתא שומעין לנביא, ועיין יבמות ק"ב א' ומש"כ בפ' שופטים שם ובפ' בשלח בפסוק והוא כזרע גד לבן:

לא בשמים הוא - אמר רב יהודה אמר שמואל, שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, אמרו לו ליהושע שאל, אמר להו לא בשמים היא^(י) [תמורה ט"ז א']:

תורה תמימה הערה יב) (הערה זאת מדגימה מיהושע שהיה נביא אחרי משה שלענין הוראה אין שואלים מן השמים אלא יש להכריע בכלים של התורה שבעל פה כפי שהתקבלו ממה) ר"ל שאמרו ליהושע שישאל מן השמים כמו שהי' משה שואל, ואמר לא בשמים היא, וממשה אין ראייה, כי הכל נמסר לו מן השמים, וע"ע מעניין זה לפנינו בס"פ בחקתי בפ' אלה המצות בדרשה שאין הנביא רשאי לחדש דבר:

(יג) **ולא מעבר לים הוא** - א"ר אבדימי בר חמא, מאי דכתיב **ולא מעבר לים הוא** - שאם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחריה^(יג)
[עירובין נ"ה א']:

ולא מעבר לים הוא - מאי **ולא מעבר לים הוא**, רבא אמר, לא תמצא במי שמרחיב דעתו עליה כים^(יד) ור' יוחנן אמר לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרנים^(טו) [עירובין נ"ה א']:

ולא מעבר לים – מרכא טפא, יתור לרבות, על הפשט של מקום גם מי שמתגאה בידיעת התורה והלומד מתוך תענוגי העולם הזה כפירש **תורה תמימה הערה יד)** ... ונראה דמכוין למ"ש בפ' חלק ק"א א' עה"פ דאיוב לא תמצא בארץ החיים לא תמצא תורה במי שמחיה עצמו עליה, והפי' הוא במי שחי חיי נחת ותענוגים, והיינו שלומד מתוך הרחבת הדעת בחיי העוה"ז שנדמה לים

ועיין בתנחומא פ' בראשית דמשמע שם דזה הוא רק בתורה שבעל פה ולא בתורה שבכתב. וגם יש לפרש שמרחיב דעתו שמתגאה ברחבת דעתו על התורה לומר דבר זה נראה לו ודבר זה לא נראה לו, וכדומה:

הוא – אתנה, מגביל את ההרחבה שב- **ולא מעבר לים** למתגאה בתורה שבעל פה.

דברים נצבים ליט:

העלתי בכם היום את השמים ואת הארץ
החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה
ויבחרת בחיים למען תחיה אתה וירעך:
את השמים ואת הארץ - ר"ת א' ה' ו' ה' - שם קפיצת הדרך, בינה, גי' טו"ב, ר"ע אמר לרבי ישמעאל שהעליה לשמים היא ע"י השם

הזה או הקרא "אלקי השמים ואלקי הארץ" את השמים ואת הארץ

רש"י (יט) **העלתי בכם היום את השמים ואת הארץ** - שהם קיימים לעולם; וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני התרתי

(ז) בכם בכל זאת (ראה ספ"ד שו). דבר אחר (ח) (שם): **העלתי בכם היום את השמים וגו'** - אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם: שמא שנו את מדתם? שמא לא עלה לגלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר "וזה השמש ובא השמש" (קה' א,ה)? הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם: שמא שנתה מדתה? שמא זרעתם אותה ולא צמחה? או שמא זרעתם חטים והעלתה שעורים? ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד: אם זוכין אין מקבלין שכר, ואם חוטאין אין מקבלין פורענות - לא שנו את מדתם, אתם, שאם זכיתם תקבלו שכר, ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה (ראה ספ"ד שו). **שפת"ח** (ז) רצונו בזה (טט) - שיהיו עדי התראה) והרי עדיין לא עשו כלום, לכך פירש וכאשר תקרה וכו' כלומר עדי התראה הם. (ח) דלטעם הראשון קשה היה לו לומר העידותי בכם בפני השמים והארץ, מפני שהם יהיו עדי התראה, לכן אמר דבר אחר וכו',

כ"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
הנצחית השערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק – מנגיל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור
לרבות, סכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המושגים, כד"כ מצב
אחד נדרש; פסל 1 – סדר שחלק, השלים והחלק נדרשים; זרקא פגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; ... זקף-קטן בחצי פסוק – חיקש; השלישית:
(קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק כענין י"ג מילות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלשא – דרוש בפסוק ולפני
שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בחלפה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.3 דברים נצבים כט,ט

דברים נצבים כט,יא - יג:

[וא] לְעִבְרָךְ בְּבְרִית ה' וּבְאֵלֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:

[וב] לְמַעַן הַקִּים אֶתְךָ הַיּוֹם | לֹא לְעַם וְהוּא יְהוָה-לְךָ לְאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דָּבַר-לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ לְאֲבֹתֶיךָ

לִיצַחֵק וּלְיַעֲקֹב: [וג] וְלֹא אֶתְכֶם לְבָדְכֶם אֲנֹכִי כָּרַת אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת-הָאֱלֹהִים הַזֹּאת:

רש"י (יא) לְעִבְרָךְ - להיותך עובר בברית. ולא יתכן לפרשו כמו להעבידך, אלא כמו (לעיל ד, יד) לעשותכם אותם:

לְעִבְרָךְ בְּבְרִית - דרך העברה, כך היו כורתיים ברית, עושיין מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בינתיים, כמו שנאמר (דמיה לד,ח)

... הַעֲגֹל אֲשֶׁר כָּרַתוּ לְשֵׁנִים וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרְיוֹ:

רש"י הביא הסבר לְעִבְרָךְ בְּבְרִית מנביא, ולא מברית בין הבתרים בבראשית. ובברית בין הבתרים (בר' לך טו, י) כתב ודרך כורתי

ברית לחלק בהמה ולעבר בין בתריה, כמו שנאמר להלן: **הַעֲבָרִים בֵּין בְּתָרֵי הַעֲגֹל (דמיה לד,ט).** וכן לא לומדים מ-(בראשית וישלח

לד, יא – יב): ההתחייבות השניה של שכם וחמור הופכת את ההתחייבות הראשונה לשבועה או נדר על דעת רבים. וכן לשבועה שהיא

אלה אפשר היה להביא מהשבועת אברהם לעבדו בשליחות קידוש אשה ליצחק (בר' חיי שרה, כד, ג, מא) אבל (בבלי נדרים סה, א) למד

ששבועה היא אלה מהנביא (יחזקאל יז) ו-(דברי הימים ב' לו, יג) על צדקיהו ונבוכדנצר. והרש"ש תירץ שכיון שספר בראשית הוא

קודם למתן תורה, לכן הנאמר בו הוא אסמכתא ולא המקור שיש ללמוד ממנו.

לְעִבְרָךְ – רביעי, עם ישראל עברו ארבע בריתות עם הקב"ה, (א) במתן תורה, (ב) בערבות מואב (ג) בהר גריזים והר עיבל תיכף

לכניסתם לארץ-כנען (ד) ברית בשנה השביעית למלך צדקיהו. ותיכף עברו עליה.

בכתוב **(דב' וא' ויג)** או **(דב' עקב יב)** ל- **אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא** מלת "את" נדרשת לרבות תלמידי חכמים, כגון ב- **בבלי פסחים כבב,**

כדתנאי: שמעון העמסוני, ואמרי לה נחמיה העמסוני, היה דורש כל אתים שבתורה. כיון שהגיע (דב' וא' ויג) או (דב' עקב יב) ל- אֶת-ה'

אֱלֹהֶיךָ תִירָא - פירש. אמרו לו תלמידי: רבי, כל אתים שדרשת מה תהא עליהן? - אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך

אני מקבל שכר על הפרישה. עד שבא רבי עקיבא ודרש: אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא - לרבות תלמידי חכמים.

על בסיס מאמר זה, נקח את הכתוב **ה' אֱלֹהֶיךָ** כבסיס ללמד שהמלים המצטרפות נותנות משמעות נוספת לכתוב.

בקרא **(דב' נצ' ט,יא)** **בְּבְרִית ה' אֱלֹהֶיךָ** מלת ברית נותנת משמעות של קיום מצוות התורה מסיני שנתנה ע"י ה' א-לקיך.

לכן אפשר כי תבנית הטעמים מרמזת למצוות דרבנן.

אפשר כי הכתוב **בְּבְרִית ה' אֱלֹהֶיךָ** בא ללמד על ברית קיום תרי"ג מצוות התורה שבכתב, ואפשר כי תבנית הטעמים של הכתוב

בְּבְרִית ה' אֱלֹהֶיךָ – תביר מרכא טפחא, מלמדת כי ה' אֱלֹהֶיךָ – מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות הלכות מדרבנן, כדאיתא בבבלי

פסחים כבב, (ועוד גמרות) על הקרא **(דב' וא' ויג) אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא** והלכות שהם חידשו בנוסף להלכות שנתן הקב"ה בסני, וקיום

הברית מתייחס גם להלכות שחידשו רבנן כפי' **תורה תמימה (דב' נצ' ט,יא) הַבְּרִית הַזֹּאת –** אין לי אלא מצוות שקבלו עליהם מהר סיני,

מצוות העתידות להתחדש כגון מקרא מגילה מניין, ת"ל (אסתר ט') קימו וקבלו, קיימו מה שקבלו כבר¹⁴⁸ (בבלי שבועות ט,א):

ה' אֱלֹהֶיךָ – מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות הלכות מדרבנן על מצוות מדאורייתא וטעם תביר במלת בְּבְרִית יוסבר ע"פ מסקנה

מהנאמר ב-**ספר המצוות לרמב"ם שורש א** ונספח ל-**ספר החנוך**. טעם תביר במלת **בְּבְרִית** ממעט, ללמד שעל הרבה מצוות בין

מדאורייתא בין מדרבנן אין ברכת המצווה, כגון בדאורייתא מצוות כיבוד אב ואם, וברבנן מצוות שעיקר עשייתן מספק כגון מעשר דמאי

אין מברכין עליהן.

בין המצוות עם ברכות נמצאות שבע מצוות דרבנן הלל, מקרא מגילה, נר חנוכה, נר שבת, נטילת ידיים, לברך על כל הנאה (ובזה יום

טוב שני של גלויות שלא יזלזלו בו אף שבא על הספק, ומאה ברכות בכל יום), עירובין למיניהם.

ועוד רבוי ומיעוט **ה' אֱלֹהֶיךָ – מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות עונשים מדרבנן לפי הוראת שעה שאמנם עשו חכמים חיזוק לדבריהם**

יותר מדברי תורה, אין עונשי תורה על מצוות דרבנן אבל יש לבית דין כח לענוש כהוראת שעה, בנידוי, קנסות, עונשי גוף (מלקות, מומים

ואף מיתה) תשובות הרא"ש כלל י"ח, סי' יג, כלל יז, סי' יח, רבי חיים פאלאגי: שו"ת חיים ביד סימן צג, שו"ת ציץ אליעזר חלק יט סימן

נא בשו"ת ריב"ש (סי רנא) שדעת ג"כ שיש כח אף בזה"ו לדון דין מיתה לצורך שעה, אנציקלופדיה תלמודית כרך ח, [הוראת שעה] טור

תקכג ויש חולקים וסוברים שאף בחוץ לארץ שאין סמוכים, ואינם דנים דיני נפשות ודיני מכות וקנסות, מכל מקום כשראו שהעם פרוץ

דנים דיני נפשות לצורך השעה¹⁴⁸, אנציקלופדיה תלמודית הערות כרך ח, [הוראת שעה] טור תקכג הערה 148: מאירי סנהדרין נב ב

ו- תביר במלת **בְּבְרִית** למעט שלמצוות דרבנן עונשים רק להוראת שעה ולא עונשי דאורייתא.

במקור הבא נמנות שלוש בריתות במדבר ולא מונה בריתות בנביא. הוא מובא בשביל לדון במשמעות **אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ** בחלק הבא

בפסוק. **פתרון תורה פרשת נצבים עמוד 287 לְעִבְרָךְ בְּבְרִית ה' אֱלֹהֶיךָ וּבְאֵלֶיךָ וג', שלוש בריתות כרת להם אחת כשיצאו**

ממצרים. ואחת כשעמדו לפני הר סיני ואחת כרת עמהן כן בארץ מואב. ולמה כרת עמהן כן אילא מפני שקבלו עליהן בחורב וחזרו

בזמן ואמרו אלה אלהיך ישר'. לפיכך חזר וכתר עמהן כן לקבע עליו קללה למי שיחזרו בדבריו. ואין לשון לעברך אילא כאדם שהוא

אומ' לחברו ועבר בך קללה אם חזרו אתה בדבר הזה, וכן אתה מוצא כשהכעיסו מה נא' על ידי דניאל שני' וכל ישר' עברו את תורתם

/תורתך/ וסור לבלי ש' בקולך וג'. ואין אלה אילא קללה, שני' והיתה האשה לאלה וג', ללמדך שכשם שמשביעין את השוטה כך

השביע הקדוש ברוך הוא את ישר' ושמא תאמר כל הטרח הזה למה מפני שאיני צריך לכם אילא מה אעשה כבר נשבעתי לאבותיכם

שלא אשנה בכם ובניכם לעולם, לכך נא' אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם וג' למען הקים אותך היום לו לעם וה' יהיה לך לאל' וג'.

ואומ' מלך אסור ברהטים, ואין אסור אלא שבועה שני' ואסרה אסר. לפיכך איני יכול לעבור על השבועה.

אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ – פשטא מונח זקף-קטן, כטעמי (שמ' יתרו כב) אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ בטעם עליון, הברית כאן, הבריתות לאבות, הבריתות

בעבר עם כל אחד בעם ישראל, הבריתות בעתיד עם כל אחד מעם ישראל, כולם עם ה' יחיד ומיוחד.

כ"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנת – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
הפצית השפוח: אתחנן, סלוק = סוף-פסוק – מגביל: מונח – רבוי: מהפך-פשוט – מוציא מפשוט: מרכא = מרדף, רבוי: רגא – מצרף: תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שני משמעות, רבוי ממשמעות, מרכא טפא – יתור
לרבות, סלוק: מונח: דגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפיטח; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפיטח; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המושג, כ"כ מצב
אחד נדרש: פס' 1 – סדר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא פס' – מוסף מהענין על הענין או נרע ממנו; פשוט: 1: זקא-פס' 2; זקא-זכר 3; רביעי 4; ... זקא-פס' ... זקא-פס' בחצי פסוק – חוקש; השלישי:
(קדמא – סדר קדמות; אלא = גרש = גרש'ים – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין 'ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קנטה – תראב – דרוש בפסוק שער, מחציה; תלישא-גדולה – תלשא – דרוש בפסוק ולפני
שער, מחציה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

אָשֶׁר הוּא אֱלֹהֶיךָ – פשוט מונח זקף-קטן, בתפקיד שתיים: שבועה לאבות (שלוש פעמים וביחד כקבוצה אחת), שבועה לבנים שלוש פעמים וביחד כקבוצה אחת)

פֶּרַת עֵמֶק הַיַּזְקוּנִי (יא) לעברך כאיש אחד. כרת עמך היום כולכם מוכנים עכשיו לעבור ואין איש יכול לומר לא הייתי שם ולא קבלתי הברית עלי, אבל לאחר שתעברו את הירדן ותתפזרו איש איש לירושתו ויהיו בכם יולדת חולה או זקן אין יכולת בכם לאסוף כולכם בבת אחת כמו עתה להעבירם בברית הקדוש ברוך הוא ובאלתו.

לְעֵבְרָךָ ... **פֶּרַת עֵמֶק** – בלשון יחיד חיוב ליחיד, ותבנית הטעמים מרכא טפא, יתור לרבות ברית לכל אחד לעצמו ולדורותיו.
הַיַּזְקוּנִי – סלוק, מגביל, היום כולכם מוכנים אבל לעתיד לבוא יהיו אנשים שלא יוכלו להגיע מסיבות שונות ולכן היום הברית בשביל כל העתיד.

אָשֶׁר הוּא אֱלֹהֶיךָ ס"ת ר-ה-כ רמז הכ"ר ישראל מי עובר עמך בברית, מי כורת עמך ברית, הבורא עצמותו ומהותו בחר בעם ישראל. ומחויבותו להגנתם מרומז ב-**הוּא אֱלֹהֶיךָ פֶּרַת** ס"ת הכ"ת (=תכ"ה סדר אותיות שם שבו משה הכה המצרי) ובספר עבודת ישראל כתב הסדר כה"ת ס"ת ול"ך נא"ה להודו"ת (עבודת ישראל) שם שמירה.

[יב] **לְמַעַן הַקִּים אֶתְּךָ הַיּוֹם** | **לֹא לְעַם וְהוּא יְהוָה לְךָ לְאֱלֹהִים פֶּאֶשֶׁר דְּבַר לְךָ**
וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִצְחָק

תורה תמימה (יא) **וּבְאֵלֶיךָ** - אין אלה אלא שבועה, כמו שנאמר (**במ' נשא ה,כא**) **והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה**, ומכאן ההעונה אמן אחר שבועה כשבועה דמי^(ט) **ירושלמי סוטה פ"ב ה"ה**:

תורה תמימה הערה ט) ר"ל דהא לא מצינו מפורש שנשבעו ישראל בעצמן, ואעפ"י כן אומר (**דב' נצ' ט,יא**) **לְעֵבְרָךָ בְּבְרִית הַיַּזְקוּנִי** **וּבְאֵלֶיךָ** דמשמע שאמנם נשבעו, ע"כ צ"ל דבהא שענו אמן אחר השבועה שבהר גריזים ובהר עיבל כמש"כ (**דב' תבוא כו, 11** פסוקי ארור) **ואמר כל העם אמן** זה חשוב כשבועה עצמה. וע"ל ב- (**במ' נשא ה,כב**) **וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן** | באה עוד דרשה בענין זה:

תורה תמימה (יא) **וּבְאֵלֶיךָ** - אין אלה אלא שבועה, ... – טעם אתנח בתפקיד הגבלה ללמד שאם משמיעים שבועה לאדם, מספיק רק עניית אמן שלו לחייבו להקמת תנאי ולשבועה ולא צריך לאמר השבועה בעצמו.

עיון בפ' **קרבן העדה ירושלמי סוטה פ"ב ה"ה** גמ' ה"ג (הכי גמרינן) (טט - ג' שימושם למלת אמן) (טט-א) אמן לשבועה' (טט-ב) אמן לקבל' (טט-ג) אמן ייאמנו הדברים'. (טט-א) אמן לשבועה מסוטה (טט-ב) אמן לקבלה (**דב' נצ' ט,יא**) **לְמַעַן הַקִּים** וכו'. וכו"ה בבבלי פ' שבועות העדות. וה"פ אמן משמש ג' דברים (טט-א) העונה אמן אחר שבועה שחבירו משיב אתו כמוציא שבועה מפיו דמי (טט-ב) והאומר לחבירו הריני עושה לך דבר זה ע"מ שתקיי לי תנאי זה וענה אחריו אמן כאלו אמר בפ' שמקבל עליו תנאי זה שהתנה חבירו עמו (טט-ג) והעונה אמן אחר תפילה ותחינת חבירו הוא כאומר יהי רצון שכן יהא ויתאמת דבריך:

אמן לשבועה מסוטה. שהרי הכהן היה משיב וסגי באמירת אמן שאמרה היא וברדי לה מיא:

במדבר נשא ה: [כא] **והשביע הפקדן את האשה בשבעת האלה ואמר הפקדן לאשה וכן אתה** **לאלה ולשבעת פתוך עמך פתת ה' את-ירכך ופתח ופתח בפתך צבא:** [כב] **וכאן הפנים המקראיים האלה במעמד לצפות פסן ולתפל ירד ואמרה האשה אמן | אמן:** בפרשת סוטה הכהן משיב את האשה, והיא רק עונה אמן, ונחשב לה כאילו אמרה השבועה בעצמה, לחייבה בין לטוב בין למוטב, ומוזה לימוד לשבועת ישראל לשמור התורה במעמד הר גריזים והר עיבל. הלויים השביעו, העם אמר אמן בין לטוב בין למוטב. הכתוב כאן הוא אזהרת משה לעם ישראל על חיוב השבועה, ובפועל יבוצע אחר עברם לא".

אמן לקבלה (**דב' נצ' ט,יא**) **לְמַעַן הַקִּים** וגו'. דכתיב ברישא ארור אשר לא ישמע את דברי הבר' הזאת אשר צוית את אבותיכם וגו' למען הקי' את השבועה אשר נשבעתי לאבותיכם כיום הזה ואען ואומר אמן ה' והיינו שקיבל על עצמו הארור:

(קרבן העדה הרכיב כאן פסוקים אחדים, שאחד מהם הוא (**דב' תבוא כו, 11**) שמסקנתם שמתל אמן היא אישור קבלת הצויו)

ויצו בניהו בן יהוידע ויאמר אמן. כן יאמר ה' אלהי: (דוגמא למשמע שלישי לאמן שייאמנו הדברים)

אין מן הדין אמן שבועה. אם מסוטה את יליף אמן לשבועה: **לית ש"מ כלום**. ליכא למשמע מינה דבר ד"ל דאמן דסוטה הוא קבלת דברי' על האלה שמקללה הכהן או האמנת דברי': (הגמרא מקשה שאי אפשר ללמוד מסוטה שמשמעות אמן היא שבועה, כי יתכן שזה במשמעות של קבלת הדברים)

וויידא אמרה דא. אלא היכן נאמר דבר זה דאמן הוה שבועה: (היכן המקור למשמעות אמן שהיא שבועה)

(**דב' נצ' ט,יא**) **לְעֵבְרָךָ** וכו'. כלומר מהכא דכתי' **לְעֵבְרָךָ בְּבְרִית הַיַּזְקוּנִי** **וּבְאֵלֶיךָ** ואין אלה אלא שבועה ולא מצינו שנשבעו הם בעצמן א"ו (אלא ודאי) שהם ענו אמן כמו שמצינו בהר גריזים ובהר עיבל ש"מ דאמן הוה שבועה:
למדנו מ-(דב' נצ' ט,יא) שמשמעות אמן הוא הקמה של תנאי, ושבועה.

עיון בפ' **פני משה ירושלמי סוטה פ"ב ה"ה גמ' אמן לקבלה כו**. כלומר באמן יש ג' דברים הללו קבלת דברים ושבועה והאמנת דבר כדיליף לקמיה: **אמן לקבלה**. ילפינן מסוטה כדתנן במתני':

לשבועה (**דב' נצ' ט,יא**) **לְמַעַן הַקִּים** וגו'. ולקמן מקשי עלה: (הגמרא מקשה על לימוד משמע אמן לשבועה מהקמה)

ויאמר אמן וגו'. והתם ייאמנו הדברים הוא דכן יאמר ה' כתיב:

אין מן הדין אמן שבועה. אם מהמקרא הזה ילפת אמן לשבועה מלמען הקים:

לית ש"מ כלום. דבשבועה לאבות לא מצינו אמן: (בכתובים השונים המספרים על שבועת ה' לאבות לא נאמר כי האבות ענו אמן להקמה) **ויידא אמרה**. ומאיזה מקרא ילפינן:

דא. זה המקרא דכתיב (**דב' נצ' ט,יא**) **לְעֵבְרָךָ** וגו' **וּבְאֵלֶיךָ** ואין אלה אלא שבועה כמה דתימר כאן והשביע הכהן וגו' וילפינן אלה אלה מסוטה שיש בו שבועה והדר ילפינן אלה מאלות שבהר עיבל דכתיב בהו וענו כל העם ואמרו אמן:

פני משה מפרש כי בערבות מואב משה העביר את ישראל בברית השם ושבועתו והיה בברית הזאת הקמת תנאי ושבועה ע"י אמן כמו שבמעמד הר גריזים והר עיבל הלויים אמרו ארור וירדן וישראל ענו וכך הקימו על עצמם תנאים והתחייבו בשבועה.

הערה פסוק המקור ל-**בבלי פסחים כ"ב** "עד שבא רבי עקיבא ודרש: **את-ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא** - לרבות תלמידי חכמים." מוחלף בגמרות שונות בין פרשת ואתחנן ובין פרשת עקב, היינו הפסוקים

(א) (**דברים ואתחנן ו,יג**) **אֵת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֵתוּ תַעֲבֹד וּבְשִׁמּוֹ תִשָּׁבַע:**

(ב) (**דברים עקב י,ב**) **אֵת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֵתוּ תַעֲבֹד וּבְשִׁמּוֹ תִשָּׁבַע:**

(**דברים עקב י,ב**) **אֵת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא** – דרגא תביר טפא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שכאן הוא יראה, שעל כל אחד חל אותו ענין, היינו יראת ה' ויראת החכמים.

כ"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
 המצוות הששור: אהנה, סלוק = סוף-פסוק – מנחה; רבו; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבו; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שני משמעות, רבו ממש; מרכא טפא – תור
 לרבות, ככל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, כד"כ מצב
 אחד נדרש; פסק 1 – סדר שנתחיל, השלים והחלק נדרשים; זקא טנל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט. 1: זקא-טנל – 2: זקא-גור – 3: רביע – 4: ... זקא-טנל בחצי פסוק – היקוש; השלישי:
 (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין 'ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה; תלישא-גדולה – תלשא – דרוש בפסוק ולפני
 שיעור, מחיצה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.4 דברים נצבים כט, ט

בראשית וירא כא,א: וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר:
בראשית וירא כא,ב: וַתַּהַר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזָקְנָיו לְמוֹלֵד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱלֹהִים:

וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה – תביר מרכא טפא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא שעל חלק מהם לא חלה ההלכה או הענין.
פֶקֶד אֶת-שָׂרָה – מרכא טפא, יתור לרבות כפ' רש"י (כא,ג), יצחק-לי – ישמח לי – ישמח עלי. ומדרש אגדה (ב"ר נגח,ח): **הרבה עקרו**
נפקדו עמה; הרבה חולים נתרפאו בו ביום; הרבה תפלות נענו עמה; לכך רב שחוק בעולם.
יצחק-לי – מקף כרב-מצב: (טט - א) ישמח לי – ישמח עלי
 (טט - ב) **עץ יוסף**: שכל השומע יצחק וישמח על ידי לא מצד עצמי (יפ"ת)

וְהָיָה – תביר, מיעט, כנדרש ב-**מדרש רבה פר' נגו**, אמר רבי יהודה ברבי סימון אע"ג דאמר רבי הונא מלאך הוא שהוא ממונה על
 התאוה אבל שרה לא נצרכה לדברים הללו אלא הוא בכבודו.
 ויתירה מכך נאמר ב-**בבלי נדה כהב**, ... אמר רב יצחק בר אמי: אשה מזרעת תחילה (בהשפעת מלאך התאוה) - יולדת זכר, איש מזרע
 תחלה - יולדת נקבה, טט – כל הריונות העולם צריכים למלאך תאוה, ובפרט לבן זכר. אבל היות **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר**
 לאברהם אבינו ב-**(בר' וירא יח,ג)** וַיֹּאמֶר שָׂרָה אֵלָיָהּ כֵּצֶת טַהַר וְהַנְהִינִי בֶן-לְשָׂרָה אֲשֶׁתָּךְ לכן הריונה של שרה מאברהם היה ע"י כבוד ה',
 ממועט ממלאך תאוה.

וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה – דרגא תביר טפא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא על כל אחד חל אותו ענין או מצטרפים ביחד כדי ששרה תוכל
 להרות וללדת ולא יפקדו בכך, כנאמר ב-**מדרש רבה פר' נגה**, רבי יהודה אמר (טט - א) **כַּאֲשֶׁר אָמַר** ליתן לה בן, (טט - ב) **כַּאֲשֶׁר**
דִּבֶּר, לברכה בחלב (שתוכל להניק), א"ל רבי נחמיה (הלא) [וכי (ע"פ עץ יוסף)] כבר נתבשרה בחלב? אלא מלמד שהחזירה הקב"ה
 לימי נערוותיה (טט – כדי שתוכל ללדת, ממילא תתברך בחלב), (טט - ג) רבי אבהו אמר נותן אני יראתה על כל אומות העולם דלא יהון מונין
 לה וצווחין לה עקרתא (טט – שיפקדו שהיא ילדה, ופ' רש"י על **(בר' וירא כא,ג)** הֲיִנְיָקָה בְנִים שָׂרָה) **(ב"ר נגח,ט)** ומהו בנין לשון רבים? ביום המשתה
 הביאו השרות את בניהם עמהם, שהיו אומרות: לא ילדה שרה, אלא אסופי הביאה מן השוק! [והיניקה אותם] (ראה ב"מ פז,א), (טט - ד) ר' יהודה בשם
 ריש לקיש עיקר מטרין (רחם) לא היה לה, וגלף לה הקדוש ברוך הוא עיקר מטרין (רחם),
המשך מדרש רבה זה מקשר את פקידת שרה לענין של בית דין.
 אמר רבי אדא בעל פקידנות אני, עמלק הפקיד אצלי חבילות של קוצים והחזיר לו הקדוש ברוך הוא חבילות של קוצים שנאמר **(שמואל**
א טו) פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל, שרה הפקידה אצלי מצות ומעשים טובים, החזיר לה הקדוש ברוך הוא מצות ומעשים
 טובים **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה** (טט – שמלית יצחק כל עם ישראל יעשה מצוות ומעשים טובים).

טט – **הקשר לר"ה** (א) לבוא לבית דין עם מצוות ומעשים טובים, ובית הדין מרומז במלה **וְהָיָה** ע"פ **שמות רבה (שנאן) פרשת וארא פרשה**
יב,ד וְהָיָה נֶחֱן קָלֶת וְכָרֶד (שמו' וארא ט,ג). כל מקום שהוא אומר וְהָיָה - הוא ובית דינו שלמעלה. **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה (בר' וירא כא,א)** - הוא
 וסנקליטין שלו. וְהָיָה הַמְטִיר עַל-סֶדֶם (בר' וירא יט,בד) - הוא וסנקליטין שלו. וְהָיָה נֶחֱן קָלֶת וְכָרֶד (שמו' וארא ט,ג) - הוא וסנקליטין שלו.
הקשר לר"ה (ב) לבוא לבית דין דווקא ביום הדין שהוא ראש השנה מפורש ע"י **רמב"ן (א)** **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר** – הריון;
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר -- בלידה; לשון רבנו שלמה. ואין **פְקִידָה** אלא לשון **זְכִירָה** והשגחה על הנפקד, כגון **פֶקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים (בר' ויחי נג,ה)**;
פֶקֶד פְקִידָתִי אֵתְכֶם (שמו' ג,טז) וַיִּפְקֹד שְׁמִשׁוֹן אֶת-אֲשֶׁתוֹ בְּגֵי עֵזִים (שפטים טו,א), אף כאן; הָיָה זָכַר אֶת-שָׂרָה וַעֲשָׂה לָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר. וכן
 הלשון בכל העקרונות היולדות: ברחל - **וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-רָחֵל (בר' וישלח טז,ב)**, ובחנה - **וַיִּזְכֹּר ה' (שמואל א א,ט)**; וכך אמרו **בבלי ר"ה**
לב,ב: **פקידנות הרי הן בזכרונות**. טט – בצורת לימוד לאחור ממלת זכרונות למלת פקידנות ולראש השנה. מלת זכרונות מקשרת (א)
 לברכת זכרונות שהיא אחת משלוש הברכות המיוחדות בתפילת מוסף של ראש השנה (מלכויות זכרונות שופרות) (ב) רמז לקריאת
 התורה בפרשת **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה** בראש השנה ולקריאת ההפטרה בזכרון חנה בספר שמואל א פ"א.

הקשר לר"ה (ג) חישוב ממועד לידת יצחק למתי היתה פקידת שרה לפני ה'
מחזור מפורש ע' קסו: מחלוקת האם בשורת הלידה (תחילת פר' וירא) היתה בפסח (ב"ר מח,יב) או בתשרי (בבלי ר"ה יא,א) ומיד חזרה
 שרה לנעוריה. ומה הסיקה מתי נפקדה שרה, ולכמה חדשי הריון נולד יצחק.
דבר בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה** אמר רבי יצחק כתיב **(במ' נשא ה,ח)** וְאֵם-לֹא נִשְׁמָאָה הַאֲשֵׁה
וַיִּתְרָה הָיָה וְנִקְמָה וְנִבְרָעָה זָרַע, זו שנכנסה לביתו של פרעה ולביתו של אבימלך ויצאת טהורה אינו דין שתפקד (כביכול תחשד לטוטה
 תשתה מי המרים ותמצא זכאית), אמר רבי יהודה ברבי סימון אף על גב דאמר רבי הונא מלאך הוא שהוא ממונה על התאוה אבל שרה לא
 נצרכה לדברים הללו אלא הוא בכבודו **(בר' וירא כא,א)** **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה (בר' וירא כא,ב)** וַתַּהַר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזָקְנָיו
 מלמד שלא גנבה זרע ממקום אחר, **בֶּן לְזָקְנָיו**, מלמד שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, **(בר' וירא כא,ב)** **לְמוֹלֵד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱלֹהִים**;
רבי יודן ור' חמא, רבי יודן אמר לט' חדשים נולד שלא יהיו אומרינן גרוף מביתו של אבימלך, רבי חמא אמר לשבעה שהם
 תשעה מקוטעים, רבי הונא בשם רבי חזקיה בחצות היום נולד נאמר כאן **מוֹלֵד** ונאמר להלן **(דב' ראה טו,ו)** **כָּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתָךְ**
מִמְצָרִים;

עץ יוסף שבעה שהם תשעה מקוטעים כפרש"י והאב"א לקיים גירסתנו והכי פירושו לשבעה שלמים שהם תשעה מקוטעין שאוחזים
 יום אחד מחדש שלפניהם יום אחד מחדש שלאחריהם, והשני ימים חשובים כשני חדשים מקוטעים.
ענף יוסף לשבעה שהם תשעה מקוטעים. היפ"ת מחק גירסא זו. וכתב דגרסי לשבעה שהם מקוטעים. דס"ל כדאמרינן בפ"ק דר"ה
 דנזכרה שרה ב"ה וילדה בפסח ואתה שנה מעוברת היתה. ומשום דאפ"ה ליכא ז' שלמים הוצרך לומר דילדה למקוטעים (ועיין בעץ)
 פ' **ענף יוסף** מתאים למהלך **בבלי ר"ה יא,א** שזכרון שרה עלה בראש השנה, ראה סיכום השוואה בין שתי הדעות.

דבר בבלי ראש השנה יא,א ... בפסח נולד יצחק מנלן? כדכתיב **(בר' וירא יח,ד)** **לְמוֹלֵד אֲשֶׁב אֲלֵיךָ**. אימת קאי (מתי הוא עומד באיזה זמן
 בשנה נאמרה בשורה זאת)? אילימא בפסח וקאמר ליה בעצרת (האם מבשר בפסח שישב בשבועות) - בחמשינן יומין מי קא ילדה (התתכן
 לידה ל-50 יום)? אלא דקאי בעצרת וקאמר ליה בתשרי (האם מבשר בשבועות שישב בסוכות) – אכתי (עדיין), בחמשה ירחי (בין סיון לתשרי)

כ"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
תפצית השפעות: אנה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל: מונח – רבוי: מהפך פשטא – מוציא מפשט: מראש – מאריך, רבוי: דרגא – מוציא: תביר – מחלק, מנעט, לא ממש; טפא – שני משמעות, רבוי מתפשט: מראש טפא – יתור
לרבות, סכל מקום: דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מראש תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מראש טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, כ"כ מצב
אחד נרש: פסק 1 – סדר שחלק, השלים והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או נרש ממנו; פשטא – פשוט. 1: זקא-טפא; 2: זקא-זכר; 3: רביעי – 4: ... זקא-טפא ... זקא-טפא בחצי פסוק – היקש: השלישי:
(קדמא – סדר קדמות, אלא = גרש"ם = יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק כעין י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קנטה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחצית; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפני
שער, מחצית; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

מי קא ילדה (התתכן לידה ל-5 חדשים, למעשה 4.25 חדשים)? אלא דקאי בחג (הבשורה בסוכות), וקאמר לה בניסן (שהלידה בפסח), אכתי
בשיתא ירחי מי קא ילדה (התתכן לידה ל-6 חדשים)? תנא: אותה שנה מעוברת היתה (שמוסיף חדש אדר ב). – סוף סוף, כי מדלי מר יומי
טומאה - בצרי להו (תחילה היו 7 ימי טומאה וזה מקצר את השבועה חדשים)! – אמר מר זוטרא: אפילו למאן דאמר יולדת לתשעה אינה
יולדת למקוטעין, יולדת לשבעה - יולדת למקוטעין, שנאמר (שמואל א א, כג), וְהָיָה לְמִקְטָעֵי הַיָּמִים, מיעוט תקופות - שתיים, ומיעוט ימים
– שנים (אורך תקופת שמואל 91 יום ו-7.5 שעות, שתי תקופות כ-182.5 יום, שהם ששה חדשים ירחיים ו-5.5 ימים, אבל פרש"י ורד"ק לְמִקְטָעֵי
הַיָּמִים – מיעוט תקופות - שתיים, מיעוט ימים - שנים: לששה חדשים ושני ימים (כל חדש הריון נחשב 30 יום, לכן 6 חדשים הם 180 יום ועוד 2
ימים). מכאן ליולדת לשבעה שיוולדת למקוטעין (כמו חנה את שמואל 6 חדשים ו-2 ימים בחדש השביעי). בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה,
מנלן? אמר רבי אלעזר: אתיא פקידה פקידה, אתיא זכירה זכירה: כתיב ברחל (בר ויצא ל, כב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-רַחֵל, וכתיב בחנה (שמואל
א א, יט) וַיִּזְכֹּר ה' וְאֶתִיא זְכִירָה זְכִירָה מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה, דכתיב (וי אמר כג, כד) (טט על ראש השנה בַּחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ יִזְכֹּר לְכָם) שְׁבָחוּן זְכָרוֹן
הַרְוֵעָה. פקידה פקידה - כתיב בחנה (שמואל א ב) כי פקד ה' את חנה (ולפני כן נאמר - וַיִּזְכֹּר ה' (שמואל א א, יט)), וכתיב בשרה (בראשית
כא) וה' פקד את שרה.

מציאת זמן פקידת שרה בראש השנה ע"י דרשת שרשרת של מלים במשמעות דומה (כדוגמת גזרה שוה). נאמר על ר"ה (וי אמר כג, כד)
שְׁבָחוּן זְכָרוֹן, מלת זכרון מעבירה לחנה שבה נאמר ויזכרה ה', ועוד נאמר בה כי פקד ה' את חנה, מלות פקד ה' מעבירות אל (בר וירא כא, א)
וְהָיָה פְקִידָתָהּ שְׂרָה. תוצאת דרשת השרשרת כי (בר וירא כא, א) וְהָיָה פְקִידָתָהּ שְׂרָה היה בראש השנה עליו נאמר בפר' אמר שְׁבָחוּן זְכָרוֹן
הַרְוֵעָה.

הערות בדרשת בבלי ראש השנה יא, א הגמרא מלמדת על משכי הריון בדרך כלל. כי לא הקשתה מחוה שילדה לשעה קלה, ולא מהכתוב
(שמואל ב ו, יא) וַיִּשְׁבֹּב אֶרְוֹן ה' בֵּית עֶבֶד אֲדָם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיִּבְרָךְ ה' אֶת-עֶבֶד אֲדָם וְאֶת-כָּל-בֵּיתוֹ: שאשתו וכולותיו ילדו באופן אחד זכר
כל שבועיים, ובאופן אחר לשלושה חדשים. וגם לא הקשתה מבני יעקב שגולדו לששה חדשים ועל כך מבוסס הפירוש שגם לוי היה איש
(בן שלש עשרה שנה ויום אחד) ככתוב (בר וישלח לד, כה) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹתָם פְּאֻבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי-בָנִים-עֲצֻקִים שְׁמֵעוֹן וְלֵוִי אֶחָי דִּינָה אִישׁ
חֲרָבֵוּ וַיָּבֵאוּ עַל-הַעֵיר גִּטָּה וַיַּהַרְגוּ כָל-זָכָר: אבל הביאה הוכחה כי שמואל נולד אחרי ששה חדשים ושני ימים, ור' יוסף קרא מפרש "לעת
חיה או לתשעה חדשים או למקוטעין".

סיכום השוואתי בין שתי השיטות: (א) בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, (ב) בבלי ראש השנה יא, א
(א) הבשורה הייתה בפסח, "כעת חיה" שאמר המלאך היה לפסח הבא. שרה אמנו חזרה לנעוריה מיד, בחדשים שאחרי כן קבעה קביעות,
בראש השנה (א' תשרי) נפקדה – עלה זכרונה לפני ה' ובית דינו זכתה בזכות מצוותיה ומעשייה הטובים להוושע בהריון. אותה שנה
מעוברת הייתה, אזי ניסן הוא חדש שמיני מראש השנה. אם ההריון היה בראש השנה היה יצחק נולד לכשבעה וחצי חדשים (היינו חדש
שמיני וזה מסוכן שלא יתקיים). אבל אם נאמר שהפקידה, היינו הזכרון היה בראש השנה, ההריון היה בערך י"ג תשרי, והלידה הייתה
בט"ו ניסן, והייתה שנה מעוברת, אז יהיה יום אחד לפני שבעה חדשים שלמים ויום אחד אחרי שבעה חדשים שלמים, וזה יהיה שבעה שהם
תשעה למקוטעין.
(ב) הפקידה הייתה בראש השנה לפני הבשורה שהייתה בט"ו תשרי – חג סוכות, שרה נטמאה ואחרי שבעה ימים נטהרה והרתה בסמוך
לכך היינו בערך כ"ב תשרי. בזמן הריונה היה חודש עיבור, לכן הריונה נמשך בין בערך כ"ב תשרי ובין ט"ו ניסן עת נולד יצחק בשעה ו'
ביום, וארך ששה חדשים וכשלושה שבועות. זה נקרא שבעה שהם מקוטעים.

הסבר ע"פ תבניות הטעמים של בראשית וירא כא, ב: וַתִּהְיֶה נִתְלַד שְׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזִקְנֵי לְמוֹעֵד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱלֹהִים:
וַתִּהְיֶה – תרסא, בתפקיד שיעורי זמן הריון בדרך כלל, ושהנולד בר קיימא, ברית מילתו ביום שמיני, והבכור פדיונו לשלושים יום.
וַתִּלְדֵּךְ – קדמא, מלידת יצחק נלמד שאפשר שהלידה תקדים בכחדשיים (ע"פ א) בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, או
שתקדים בשלושה חדשים (ע"פ ב) בבלי ראש השנה יא, א) והנולד יהיה בר קיימא.
לְמוֹעֵד – זקא-גדול, בתפקיד שלוש. ע"פ בבלי ראש השנה יא, א ... בפסח נולד יצחק מנלן? כדכתיב (בר וירא יח, ד) לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֶלְיָךְ.
מלת לְמוֹעֵד בכתוב זה משמעה אחד משלושה רגלים. הגמרא נשאת בכך שהבשורה לשרה הייתה במועד – חג הסוכות והלידה בט"ו פסח.
רגל אחד בלבד אחרי הבשורה. אבל ע"פ בראשית רבה (וילנא) פרשה נגו, (בר וירא כא, ב) לְמוֹעֵד – זקא-גדול, בתפקיד שלושה רגלים.
הבשורה הייתה בט"ו ניסן – חג – רגל פסח. הזכירה הייתה בראש השנה, ההריון היה בערך י"ג תשרי והלידה בט"ו ניסן – חג – רגל פסח.
בין הבשורה והלידה עברו כל הפסח של הבשורה, שבועות, סוכות - שלושה רגלים, או שבועות, סוכות, וברגל השלישי נולד יצחק. וזה
שבעה חדשים שהם תשעה מקוטעים. אפשר שיש לכך השלכה הלכתית לענין בל תאחר כגון בהבאת נדרים ונדבות עד שלושה רגלים.
הסבר אחר למלת לְמוֹעֵד וטעם זקא-גדול. לְמוֹעֵד – המלה מדברת על מועד הבשורה.

לְמוֹעֵד – עץ יוסף המכוון ליציאת מצרים, שעמד זכותו (של יצחק) לבניו להצמיח זמן גאולה בשעה זמן לידתו (נזה"ק), וכן מהרז"ו
וכמ"כ במכילתא בעצם היום הזה יצאו וגו' מו' שעות ולמעלה וכמ"ש פר"א פכ"ט ע"פ "בעצם היום הזה נמול אברהם" בגבורת השמש
בחצי היום. אם יצחק נולד בט"ו ביום אז הבשורה שהיתה בשלישי למילה, היתה ב-ט"ו ניסן (ולא כסוברים שבי"ד ניסן). לכן מלת "מועד"
אינה מכוונת לברית המילה של אברהם. אלא עשויה להיות מכוונת
לְמוֹעֵד – המכוון לברית בין הבתרים,
לְמוֹעֵד – הגאולה העתידה, עתידים להגאל ב-ט"ו ניסן כנאמר (מכילתא, טז), פִּימֵי צִאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָצוֹ נִפְלְאוֹת:

ע"פ אור החיים לזקנינו ... כי חסר בעת הלידה נפש מעולם העליון להוליד ולא היתה לו אלא מעלמא דנוקבא, יכוין הכתוב כי ילדה
אז, וגם ילדה בו הכנת לידה אחרת לזקנה שנית של אברהם וגו' וַתִּלְדֵּךְ וגו' הודיע שילדה לשני זמני זקנתו האחד הוא עת לידתו,
והשניה היא ההכנה לעת זקנה אחרת של אברהם שהוא זמן העקידה.
ע"פ אור החיים לזקנינו – אתנה, מגביל ללמד שבלידה זאת של יצחק הוא היה עם נפש מעלמא דנוקבא, המוגבלת לעומת נפש
מעלמא דזוכרא. אבל וַתִּלְדֵּךְ – קדמא, מלמד שבלידה זאת הקדימה הכנה ללידה אחרת שתרחש בעת העקידה של יצחק.
לפיכך וַתִּהְיֶה – תרסא, יהיה בתפקיד בעל בחינה נעלה, כעין מחיצות של עולמות רוחניים עלמא דנוקבא, מעלמא דזוכרא. בעת עקידת
יצחק תצא ממנו נפש מעלמא דנוקבא ותהיה בו לידה שניה שבה תיכנס בו נפש מעלמא דזוכרא. ע"כ ע"פ אור החיים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
 תמצית השערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שניו משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור
 לרבות, טכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפיטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב
 אחד נדרש; פסק 1 – סדור שנחלק, השלים והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט. 1: זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – חיקש; השלישיה:
 (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק כעין י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו
 שער, מחיצה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

בן – טפחא בתפקיד פותח טפה להתאפיין מהכתוב אחריו.

שָׁרָה לְאַבְרָהָם בֶּן – דרגא תביר טפחא - קבוצת פרטים מצטרפים לענין המאופיין ע"י **לְזַקְנֵינוּ** – אתנה, בתפקיד הגבלות המאפיינות את
 הכתוב לפניו **בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, ... (בר' וירא כא,ב) שָׁרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזַקְנֵינוּ** (טט – אפיון מגביל א) מלמד
 שלא גנבה זרע ממקום אחר, (טט – אפיון מגביל ב) **בֶּן לְזַקְנֵינוּ**, מלמד שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, ע"פ **פסיקתא זוטרתא (לקח**
טוב) בראשית וירא פכ"א בֶּן לְזַקְנֵינוּ - שתי מלות הן זיו איקונין, מלמד שהיה זיו איקונין שלו דומה לאביו,
 (טט – אפיון מגביל ג) **מדרש נחומא (בובר) פרשת וירא סימן לז (בר' וירא כא,ב) וַתֵּתֶר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזַקְנֵינוּ**. הקיש
 עיבורה ללידתה, מה עיבורה שלא בצער, אף לידתה שלא בצער, (טט – אפיון מגביל ד) חזקיה בר חייא אמר מהו **לְזַקְנֵינוּ**, טוחן ולא
 פולט, (טט – אפיון מגביל ה) **לְזַקְנֵינוּ** שהיה זקן הרבה.

כ"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
הפצית השפעות: אונח, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרכא = מריר, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור
לרבות, לכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיהיה לפייה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסוק 1 – סדר שנתקל, השלים והחלק נדרשים; זרקא טנול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1: זקף-קטן; 2: זקף-גדול; 3: רביעי – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישי:
(קדמא – סדר קרימות; אולא = גרש – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפני
שער, מחיצה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.5 דברים נצבים כט,ט (התשע"ה)

דברים נצבים כט,ט – יח:

**יין פן-גש בכם איש או-אשה או משפחה או-שבת אשר לבבו פנה היום מעם ה' אלהינו ללכת לעבד את-אלהי הגוים
ההם פן-גש בכם שרש פרה ראש ולענה:**

יח) וה' בשמעו את-דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה-ל' כי בשררות לבי אלך

למען ספות הרה את-הצמאה:

(כט,ט) פן-גש בכם – מונח תלישא-גדולה

איש – מונח, אפשר שהוא כעין מרבה את התבנית או התבניות שאחריו

או-אשה – מונח גרשיים או משפחה או-שבת – דרגא מונח רביע

תבנית הטעמים הנ"ל היא כעין הרכבה של שתי תבניות: (א) **איש או-אשה ... משפחה או-שבת – מונח גרשיים ...** [מונח] רביע

(ב) **או משפחה או-שבת – דרגא מונח רביע**

נפרט: (א) **איש או-אשה ... משפחה או-שבת – מונח גרשיים ...** [מונח] רביע, כעין יצא מן הכלל ונראה מההסבר להלן שיצא ללמד על

עצמו. פ' **אשל אברהם על רש"י**. פן-גש בכם – פ'רש"י שמא – לפני כן ביאר את הענין, וכעת מבאר את המלה, שאין פירוש פן

מלשון אוהרה, כבכל מקום, אלא פירושו: "שמא" ישנו דבר זה. (אבל אפשר שזה נלמד מהמקף של פן-גש כרב-מצב משמע "פן" (א)

בד"כ משמעו אוהרה (ב) באופן יוצא דופן משמעו שמא

או משפחה או-שבת – דרגא מונח רביע, רמז לאבדן "תמים תהיה עם ה'" שארע לאדם הראשון ונכנס בו התחכמות. מבאר אור החיים

(דב' נצ' ט,ט) מהות ההתחכמות המרומזת כאן, לר' עקיבא בשבועה (אלה) צריך שלבו ופיו יהיו שווים. מתחכם הפלוני וסבור לכרות ריבוי

העונש לעשותו מועט עליו ועל בניו במה שמבטל בלבו השבועה ...

אכן כוונת הכתוב הוא לבל יחשוב אדם בדעתו להקל מעליו עול העונש ויסבור בדעתו שאינו עושה עול בזה אלא משתדל בשכלו

לבל יתחייב בכל הקללות ולעולם אינו חושב בדעתו לעבור פי ה' גדולה וקטנה, וכנגד זה אמר הכתוב **פן-גש בכם שרש פרה ראש**

ולענה פירוש שעתה אינו אלא שורש, ומודיע שממנו יפריה ראש ולענה כאשר אבאר, ופירש הכתוב מה הוא השורש ואמר **(דב' נצ' ט**

כט,ט) וה' בשמעו את-דברי האלה, אמר והיה לשון שמחה כי ישמח בשומעו שהדבר חיובו הוא מצד האלה שזה יגיד שזולת

האלה לא יתחייב, (דב' נצ' ט,ט) והתברך בלבבו יבטח שלא תבא עליו הקללה בסיבת לבבו על זה הדרך, **(דב' נצ' ט,ט) לאמר**

פירוש יאמר **שלום יהיה-ל' כי בשררות וגו'** פירוש הגם שישביעם משה ויענה אמן הוא יבטלנו בלבנו, והעיקר בשבועה הוא הלב,

וכדברי ר' עקיבא שאמר (שבועות כ"ו) **האדם בשבועה שצריך שיהיה לבו ופיו שוים, וכל שמבטל בלבו הגם שמוציא בשפתיו אין אנו**

הולכים אלא אחר מחשבת הלב, והוא אומרו כי בשררות לבי אלך כי העיקר שתלוי בו ענין השבועה הוא הלב ולזה כינה לו

השרירה, ובמה שלא יקבל השבועה בלבו לא יתחייב כל העונש האמור בין על עצמו לא יתחייב אלא עונש עבירה אחת כמו שכתבנו,

בין הבנים בניו לא יחייבם ככח שבועתו, בין בענין הערבות על הזולת, והוא אומרו **למען ספות הרה את-הצמאה** פירוש ספות ל'

כריתה, ופירוש רוח הוא כינוי לריבוי, וצמאה הוא כינוי למועט, והכוונה שמתחכם לכרות ריבוי העונש לעשותו מועט במה שמבטל

בלבו השבועה:

דעת זקנים מבעלי התוספות (כט,ט) פן-גש בכם זאת היא נתינת טעם אחר לקבלת הברית **אשר לבבו פנה היום** ותהיה מחשבתו

לרעה לעזוב את השם לזה יש לחוש, ועוד **פן-גש בכם שרש פרה ראש ולענה** ותפרה ותרבה מחשבה רעה עד שיביאנה למעשה

כדמפרש ואזיל והיה בשמעו וגו' כלומר לאחר מכן כשמעו דברי האלה שקבלו ישראל והתברך יחשוב בלבו שלום יהיה לי כלומר מה

לי ולצער הזה הרי לא קבלתי האלה (כדעת ר' עקיבא שבלי קבלה שבלב אין תוקף לשבועה) וא"כ **(דב' נצ' ט,ט) בשררות לבי אלך למען**

ספות הרה כלומר שירצ' להוסיף החטא' שהוא רוח ונשבע מהם שאין בהם יצר הרע כגון לבישת כלאים עם הצמאה עם החטאים

שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות, אבל עכשיו שתבואו כלכם בברית ותקבלו האלות והשבועות תדעו כי העובר על הברית לא

יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו שהתניתם לו לעמוד ולא תעמדו ומתוך כך לא תבואו לידי מחשבות רעות הללו ותעמדו

בבריתו שאם לא תעמדו בבריתו ורובצה בו כל האלה ומחה ה' את שמו של עובר מתחת השמים לא ינין לו ולא נכד בעמו, והבדילו ה'

לרעה הוא חושב להבדל מישאל ללכת בשרירות לבו ויבדל לרע לו:

גם כאן **(דב' נצ' ט,ט) והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה-ל'** פלוני מתרחק מיצר הרע לחטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל

ועריות. אבל מוסיף חטאים שאין בהם יצר הרע מהסוג הראשון אלא לדברים אחרים.

שבועת משה אינה שבועה פרטית אלא שבועה על דעת הציבור שאינה מתבטלת באי קבלה בלב, ולא מועילה התחכמות. היא כמו צווי

מחלט של ה' לאדם הראשון לא לאכול מעץ הדעת, גם לא חצי שיעור.

פן-גש בכם – מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה המונעת עונש משראל על העבירות הנסותרות והנגלות מהם עד עברם את הירדן,

ואח"כ המחיצה נתלתת ועליהם האחריות לחקור ולהעניש על העבירות הנגלות ואף הנסותרות, ויש המפרש כי ממאמר משה כאן נענשים

הרבים על הכל, כפירש **רבינו בחיי (דב' נצ' ט,ט) הנסותרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו**. כתב רש"י ז"ל: נקוד על **לנו**

ולבנינו ועל ע"ן ד"עד", לדרוש שאף על הנגלות לא ענש הרבים עד שעברו את הירדן, משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים

ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה. ומביא הירושלמי (סוטה ז, ה) שאמר כן, אמר רבי שמעון בן לקיש בירדן קבלו עליהם הנסותרות,

אמר להם יהושע: אם אין אתם מקבלין עליכם הנסותרות באין מים ושוטפין אתכם, אמר רבי שמעון בן זבידא תדע לך שהרי עכן חטא

ורובן של סנהדרין נפלו בעי. אמר להם: **בכם** הותרה הרצועה, יצאה בת קול ואמרה: אין לכם עסק בנסותרות. ופירוש " **בכם** הותרה

הרצועה" שאתם לוקים עכשיו על הנסותרות. ויש שפירש **בכם** הותרה הרצועה" כשאמר משה **בכם**, כלומר **פן-גש בכם** אז הותרה

הרצועה להענש על הנסותרות.

פן-גש בכם – מונח תלישא-גדולה, (א) כעין מחיצה – התחייבות על הנסותרות (כעין מעבר למחיצה) (ב) רמז למספר אותיות מנוקדות

כפ' רבינו בחיי מוסיף הסבר למיקום הנקודות **לנו ולבנינו עד** ורש"י פירש שם במסכת סנהדרין (מג ב) כי משקבלו עליהם השבועה

כ"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
 תפצית השערו: אתנה, סלוק = סוף-סוף – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפא – שני משמעות, רבוי ממשע; מרכא טפא – יתור
 לרבות, טבל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-טבב של המוטעם, כ"כ מצב
 אחד נדרש; פסק 1 – סדר שחלק, השלים והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט. 1: זקף-טפן – 2: זקף-גזר – 3: רביע – 4: ... זקף-קפן בחצי פסוק – היקש; השלישי:
 (קדמא – סדר קדמות; אולא = ארש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "יג מידות דר"י שמעאל; תלישא-קננה = תרא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גזולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפני
 שער, מחיצה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

נתחייבו בבסרתות, והיה ראוי לינקד לה' אלהינו (י"א אותיות) כדי לדרוש שאין הנסתרות לה' לבדו כי גם לנו הם, אבל לפי שאין כבוד
 השם לינקד ונקד לנו ולבנינו (י' אותיות מנוקדות מלמעלה) במקומו. ועל כן הוצרך לינקד עי"ן (במלת ער) כנגד אותיות "לה' אלהינו"
 להשלים י"א אותיות.

דברים נצבים כט, כח: הנסתרות לה' אלהינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם לעשות את-פל-דברי התורה הזאת. ס

דברים נצבים ליט: העלתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ
החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך:

העלתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ – ר"ת א' ה' ה' המהווים שם אהו"ה, יש המכנים אותו שם בינה, יש המכנים אותו שם
 הדעת, יש המכנים אותו אור הגנוז, שם המחיה את הבריאה, שם המניע את הבריאה וקביעות תנועותיה, שם המניע כח המצמיח, כח
 הצומח, שם קפיצת הדרך, בינה, גי' טו"ב, ר"ע אמר לרבי ישמעאל שהעליה לשמים היא ע"י השם הזה או הקרא "אלקי השמים ואלקי
 הארץ" "את השמים ואת הארץ"

רש"י (יט) העלתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ – שהם קיימים לעולם; וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני התרתי

(ז) בכס בכל זאת (ראה ספ"ד שו). דבר אחר (ח) (שם): **העלתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ** וגו' – אמר להם הקדוש ברוך
 הוא לישראל: הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם: שמה שנו את מדתם? שמה לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם,
 כענין שנאמר "זורח השמש ובא השמש" (קה"א, ט) – החיות והתנועה מכה השם אהו"ה המאוזן בר"ת? (הסתכלו בארץ שבראתי לשמש
 אתכם: שמה שנתה מדתה? שמה זרעתם אותה ולא צמחה? או שמה זרעתם חטים והעלתה שעורים (ט) – החיות וכן הצמיחה מכה השם
 אהו"ה המאוזן בר"ת?) ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד: אם זוכין אין מקבלין שכר, ואם חוטאין אין מקבלין פורענות – לא שנו
 את מדתם, אתם, שאם זכיתם תקבלו שכר, ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה (ראה ספ"ד שו).
שפת"ח (ז) רצונו בזה (ט) – שיהיו עדי התראה) והרי עדיין לא עשו כלום, לכך פירש וכאשר תקרה וכו' כלומר עדי התראה הם.
(ח) דלטעם הראשון קשה היה לו לומר העידותי בכם בפני השמים והארץ, מפני שהם יהיו עדי התראה, לכן אמר דבר אחר וכו',
 ולפירוש דבר אחר קשה למה אמר לשון העידותי שהוא לשון עדות או התראה, לכן פירש גם הטעם הראשון.

ע"פ רש"י ושפת"ח **העלתי** – קדמא, הצווי לשמים וארץ להיות עדי התראה קדם לכל עבירה של בני ישראל בא"י שמה יעשו עבירות.

העלתי – קדמא, כבר בבריאה העיד ה' את-השמים ואת-הארץ ש-יהיו עדים שאני (הבורא) התרתי בכם בכל זאת
בכם היום את-השמים ואת-הארץ – מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד גורע ומוסיף מהענין על הענין, כפ'רש"י ... שאם זכיתם תקבלו
 שכר (מוסיף) ואם חטאתם תקבלו פורענות (גורע) על אחת כמה וכמה

בכם – מונח, אפשר כעין שתי סדרות של תבנית זרקא סגול **את-השמים ואת-הארץ** – זרקא מונח סגול, ע"פ רש"י ושפת"ח, א'
 כעדי התראה מפני עבירות; ב' כעדות של נאמני ביצוע דבר ה'.

העלתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ – ר"ת שם אהו"ה שם הדעת, שם הקישור שם העברת החיות לבריאה, שם המניע את הבריאה
 וקביעות תנועותיה כפ'רש"י "זורח השמש ובא השמש" (קה"א, ט), שם המניע כח המצמיח, כח הצומח ע"פ רש"י זרעתם הארץ וצמיחה
 מהמין שזרעתם

העלתי – קדמא, מקדמת דנא, כבר בבריאה העמיד ה' את-השמים ואת-הארץ בשילוב שמו המיוחד אהו"ה, ש-יהיו עדים שאני (הבורא)
 התרתי בכם בכל זאת

בכם היום את-השמים ואת-הארץ – מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד גורע ומוסיף מהענין על הענין, כפ'רש"י ... שאם זכיתם תקבלו
 שכר (מוסיף) ואם חטאתם תקבלו פורענות (גורע) על אחת כמה וכמה

רש"י ובחרת בחיים – אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לחבירו בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה
 ואומר לו את זה ברוך לך, ועל זה נאמר (תהלים טז, ה) ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח
 לך:

ובחרת בחיים – פשטא זקף-קטן, כעין שתי דרשות כפשוטו של מקרא. והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו אומנות ואם לא למדו
 ללמד את עצמו

(יט) **ובחרת בחיים** – תנא רבי ישמעאל, **ובחרת בחיים** – זו אומנות, מכאן אמרו חכמים חייב אדם ללמד את בנו אומנות, ואם לא
 למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא, **למען תחיה אתה** כתיב"י [ירושלמי קדושין פ"א ה"ז]:

למען תחיה – מרכא טפא, יתור לרבות והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו שחיה ואם לא למדו ללמד את עצמו
למען תחיה אתה – מכאן היה ר' עקיבא אומר, חייב אדם ללמד את בנו לשוט על המים, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי
 טעמא **למען תחיה אתה** כתיב"י [שם שם]:

דברים ואתחנן ד, כו: העידתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ כי-אבד תאבדון מהר מעל הארץ אשר אלהם עבדתי ואת-הרצון שמה
 לרשתה לא-תאריכו ימים עליה כי השמד תשמדון:

בכם היום – קדמא ואולא רמז לכעין כלל ואחריו אשור אלהם – קדמא ואולא רמז לכעין כלל

דברים נצבים ליח: הגדתי לכם היום כי אבד תאבדון לא-תאריכו ימים על-האדמה אשר אתה עבד את-הרצון לכווא שמה לרשתה:

דברים נצבים ליט: העלתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ

החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך:

מפר' ואתחנן ומפר' נצבים עולה כעין כלל על התרחשויות ותפקיד השמים והארץ בהם:
 משעת מעבר הירדן מערבה לארץ היעודה -> חלה עדות התראה לשמור מצוות ה' -> פן יאבדו מארץ-ישראל -> פן ישמדו בכלל

כ"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצאת השבועות: אהנה, סלוק – סוף-סוף – מגביל; מונח – רבוי; מהפך-פשוט – מוציא מפשוט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור
לרבות, סכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, כד"כ מצב
אחד נדרש; פסוק 1 – סדור שנתקל, השלים והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט 1: זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצו פסוק – חוקש; השלישי:
(קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרא – דרוש בפסוק שער, מחצית; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפני
שער, מחצית; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.6 דברים נצבים כט, ט (התשע"ו)

דברים נצבים כט, ט: טפכם נשיכם וגרף אשר בקרב מתנין מחטב עץ עד שאב מימיה:

נפתח בהסבר הרבוי הנובע מהקשר התוכני לפסוק הקודם (דב' נצ' כט, ט) **כל איש ישראל: (דב' נצ' כט, ט) טפכם נשיכם**

[רמב"ן] ... והזכיר עוד הטף והנשים והגרים וחוטבי עצים ושואבי מים אשר להם מערב רב. והביא שם הטף, להביאם בכרית, כי אפילו עם הדורות העתידיים יכרות ברית, או כדי לזכותם כטעם שאמרו בהקהל (חגיגה ג, א).

(דב' נצ' כט, ט) כל איש ישראל: – סלוק מפסוק (כט, ט) (דב' נצ' כט, ט) טפכם נשיכם – מונח זקף-קטן והוא תיאור, אם אחריו הייתה

פעולה או מצווה זה היה תבנית של לימוד אלפניו ולאחריו. כאן זה תיאור (וגרף אשר בקרב מתנין), אפשר שגם זה בתפקיד

לימוד אלפניו, כפי' ה-[רמב"ן] והביא שם הטף, להביאם בכרית, כי אפילו עם הדורות העתידיים יכרות ברית, אלו (דב' נצ' כט, ט) כל

איש ישראל: בשעת הקהלתם ע"י משה ולעתיד לבוא, וזה יתאים לטעם טפחא במלת כל ללא מרכא לפניו, בתפקיד שנוי ורבוי,

היינו מדור נוכחי לדורות הבאים.

מכאן מתחיל נושא מרכזי בפסוק זה והוא מעמד הגרים והגבלת תפקידיהם בימי משה וממנו למד יהושע

[רמב"ן] ורבותינו אמרו (יבמות עט, א) שבאו קצת כנענים בימי משה כדרך שבאו בימי יהושע ונתנם חוטבי עצים ושואבי מים לעדה

ולמשכן ה'. ואין הכוונה לומר שרמו אותו, אבל באו אליו להשלים עמו, כי כן המשפט כאשר ביארנו (לעיל כ' יא). וכך מצאתי

במדרש תנחומא (נצבים ב, ב) ללמדך שבאו אצל משה ולא קבלם. כלומר שלא יכלו לרמותו לכרות להם ברית, אבל עשאם מיד חוטבי

עצים ושואבי מים:

[תורה תמימה] (דב' נצ' כט, ט) מחטב עץ וגו' – הנתינים גזר משה על חתונם לההוא דרא שנאמר מחוטב עץ וגו' ואתא דוד וגזר

עליהו לכולי דרי"ט (יבמות עט, א):

[תורה תמימה הערה ח] הנתינים הם הגבעונים שנתגיירו בימי יהושע וכזה הטעוהו ליהושע כנודע בכתוב, ולכן נתנם לחוטבי עצים לזבח

כדכתיב (יהושע ט') ויתנם יהושע ביום ההוא לחוטבי עצים ולשואבי מים, ועל שם נתינה זו נקראו נתינים, ודוד המלך גזר עליהם שלא להתחתן בהם

מפני שהכירם לאכזרים ואין זה ממדות ישראל כשרים זרע אברהם [ע"ל בפ' ראה בפ' י"ג ונתן לך רחמים], ואמר כאן על זה דגם

כאלה שהיו בימי משה, כלומר עבדים שנתגיירו שלא לשם שמים רק לשם איזו פניה, גזר משה עליהם שלא להתחתן בהם, ומדייק זה

מדקרינהו לחוטבי עצים ושואבי מים באנפייהו (בחיצי פסוק לעצמם, בין אתנה לסלוק) ש"מ לאו בכלל ישראל הם ולאו בכלל גרים אלא

עבדים ועבדים פסולים ינינה, ואמנם הוא גזר רק לאותו הדור, מפני שהיה חושב שלדורות הבאים ישנתה טבעם מלהיות אכזרים, אבל

דוד שכבר ראה דורות הבאים והכירם בכ"ז לאכזרים גזר עליהם עד עולם, כך נראה לפרש:

מקורות אחדים להגעת גויים למשה ומה עשה עמם.

[מדרש תנחומא (ורשא) פרשת נצבים סימן ב] ... והקב"ה אינו כן כי רחמיו על כל מעשיו על הזכרים ועל הנקבות ועל הצדיקים ועל

הרשעים שנאמר (דב' נצ' כט, ט) מחטב עץ עד שאב מימיה: מחוטב עץ אמר רבי יצחק בן טבלי מלמד שבאו הגבעונים אצל

יהושע בן נון וקבלן שנאמר (יהושע ט) ויעשו גם המה בערמה וגו' מהו גם המה ללמדך שבאו (הגבעונים? בנוסף לאחרים) אצל משה ולא

קבלן.

[מדרש תנחומא] דורש שבאו הגבעונים בימי משה ולא קבלן. אבל באו אחרים, כגון מעבדים במצרים שיצאו עם ישראל, ומשה קבלן

למרות שה' אמר לו לא לקבלן. ואחר-כך הם היו הערב רב שהזיק לישראל, ראה ויקרא רבה להלן.

[מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יד] (שמ' בא יב, לח) וגם-ערב רב עֲלָה אֲתָם מאה ועשרים רבוי דברי רבי

ישמעאל. רבי עקיבא אומר מאתים וארבעים רבוי. ר' נתן אומר שלש מאות וששים רבוי:

[מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יב]

(שמ' בא יב, לח) וגם-ערב רב עֲלָה אֲתָם מלמד] שעלו מהן גרים ועבדים [שלשה] כיוצא בהן.

[שמות רבה (וילנא) פרשת בא פרשה יח]

הכשרים שבמצרים באו ועשו פסח עם ישראל ועלו עמהם, שנא' (שמ' בא יב, לח) וגם-ערב רב עֲלָה אֲתָם,

[שמות רבה (וילנא) פרשת בשלח פרשה כ]

(שמ' בא יב, לח) וגם-ערב רב עֲלָה אֲתָם ולא עוד אלא שכמה עשירים היו בהם כמה חממים וכמה בעלי אומניות שנאמר (שיר השירים ד)

שלחך פרס רמונים כמה אנשים ונשים וטף היו שנאמר (דמיה נ) וכל שוביהם החזיקו בם,

[ויקרא רבה (מרגליות) פרשת אמור פרשה כז]

רב הונא ורב אידי בש' ר' שמואל בר נחמן מוצלין היו ישראל מאותו מעשה, שאילו עשו ישראל את העגל היה להן לומר אלה אלהינו

ישראל, אלא הגרים שעלו עם ישראל ממצרים, (שמ' בא יב, לח) וגם-ערב רב עֲלָה אֲתָם, הם עשו את העגל, והיו מונין להן ואומרים להן

(שמ' תשא לב, ד) אֲלֵהֶיךָ יִשְׂרָאֵל.

[ילקוט חדש כשפים ושדים ומזיקים נחש רוחות קליפות סטרא אחרא, לז] הא דכתיב (שמ' בא יב, לח) וגם-ערב רב עֲלָה אֲתָם, מאי

ערב רב, אילו היו כמה אומות אתי שפיר, אבל באמת לא היו רק מצריים, מאי ערב רב. אלא החרטומים שראו נפלאות השם, באו אל

משה להתגייר. אמר הקדוש ברוך הוא, לא תקבלם. אמר משה, רבוננו של עולם, כיון שראו גדולתך באו להתגייר, מיד קבל אותם.

[שו"ת משנה הלכות חלק ט סימן רלז] ... וודאי שיש מצוה לקרב ולאהוב את הגרים אבל אין זה מחייב להתחתן עמהם והרי משה

רבינו קבל כמה גרים דכתיב (שמ' בא יב, לח) וגם-ערב רב עֲלָה אֲתָם וצאו ויבאו ממצרים קבד מאד: ואפ"ה לא נתערבו בהם ולא התחתנו

עמהם בני ישראל, והגם דליכא איסור להתחתן עמהם ח"ו.

וגרף – מונח זקף-קטן במלה אחת, וכעין מידה י"ח מל"ב מידות של רבי אלעזר הן ר' יוסי הגלילי, מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל

ובלשון הירושלמי ריבה וריבה את הכל. בימי משה היו עבדים שנתגיירו שלא לשם שמים רק לשם איזו פניה, גזר משה עליהם שלא

להתחתן בהם, ומדייק זה מדקרינהו לחוטבי עצים ושואבי מים באנפייהו (בחיצי פסוק לעצמם, בין אתנה לסלוק). ומניין לנו ש-גרף שכאן

נתגיירו שלא לשם שמים?

(דב' נצ' כט, ט) נשיכם וגרף – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנה) בתפקיד היקש בימי משה לימי יהושע בגרים שלא

לשם שמים, ובתפקיד דבר חוזר וקורה כפירש ב- [חותם המלך – מגילת אסתר, הרב משה סופר ע' שיד, אוצר החכמה] ד"ה רצוי לרוב

כ"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
תפצית השערות; אתנה, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מרר, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור
לרבות, טכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-טעם של המוטעם, כד"כ מצב
אחד נדרש; פסק 1 – סדר שנתלק, השלים והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1: זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה:
(קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מתענין; קדמא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו
שיעור, מחיצה; פיר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

אחיו ... שהיה מרדכי בבחינת משה ע"ה, וגם הוא קבל ערב רב [כמש"כ] (אסתור ת"ז), ורבים מעמי הארץ מתיידיים" והנה גם המה היו למכשול עון לישראל להכשילים בכמה עבירות כדרכם של ערב רב, קשים גרים לישראל (יבמות מז,ב) אפילו גירי אמת, מכל שכן הם שהיו רק גירי פחד מרדכי, וכתוב (ישעי' נד, טו) "מי גר אתך עליך יפול". לכן לא נחא ממנו (מרדכי) דעת מקצת סנהדרין וגו'.

(דב' נצ' כט, ז) – אתנח (מחצי פסוק קודם) מחטב עציף – מונח זקף-קטן ותוכנו תאור או פעולה ואחריו עד שאב מימיה תיאור או פעולה. אפשר שזה בתפקיד לימוד אלפניו ולאחריו. משה רבנו הכיר כי וגרף אשר בקרב מחנהך אלו הגרים בדורו, שלא לשם שמים ובלימוד אלפניו מ-(דב' נצ' כט, ז) מחטב עציף עד שאב מימיה לומדים כי נתנן חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמשכן.

(דב' נצ' כט, ז) מחטב עציף עד שאב מימיה:

(דב' נצ' כט, ז) – עד – טפחא, שני ורביי שמושה שינה את מעמד ומלאכת הגרים שבאו אליו ממה שהם היו בגיותם אל (דב' נצ' כט, ז) מחטב עציף עד שאב מימיה:

שאב מימיה – מרכא סלוק, טעם סלוק מגביל וטעם מרכא מרבה, ביחד מלמד על רבוי הגבלות. וטעם שאב – מרכא (=מאריך) מרבה הגבלות, כאן גם מרחיק גרים אלו שישראל לא יתחננו עמכם בנוסף לטעם מימיה – סלוק מגביל מלאכתם בישראל ל-(דב' נצ' כט, ז) מחטב עציף עד שאב מימיה:

דברים נצבים לא, והנה כי-באו עליך כל-הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל-לבבך בכל-הגוים אשר הדיחתה ה' אלהיך שמה:

והנה כי-באו עליך – תרסא קדמא ואזלא, כעין פרט וכלל מלמד ופרט בתראה לפתור הפרט קדמאה,

הפרט בתראה: כל-הדברים האלה – מונח רביע הברכה והקללה – פשטא זקף-קטן

(א) רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים ע"פ מהרז"ו כעין אם כל המידות מידה סתום שבא לגלות, תדע בעתיד כי בהשגחה פרטית אמת

הדברים מתוך שבאו עליך הברכה ואחריה הקללה

(ב) כל-הדברים האלה – מונח רביע, כעין רישום מקוצר הכולל הברכות והאזהרות החל ב-(דב' א,א) אלה הדברים – מונח רביע, שהוסבר במקומו.

דברים נצבים לד, אם-יהנה גדתך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך:

בבלי יומא פזא, כל המזכה את הרבים – אין חטא בא על ידו, וכל המחטיא את הרבים – כמעט אין מספיקין בידו לעשות תשובה.

הרב שטרם מאורות הדף, התשס"ו בשם הרבי מרוזין מספיקים לו הזדמנויות לעשות תשובה.

כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, מאי טעמא – כדי שלא יהא הוא בגיהנם ותלמידיו בגן עדן, שנאמר (תה' טו, ז) בן לא-תנצב נפשי לשאול לא-תתן חסידך לראות שחת:

וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה – שלא יהא הוא בגן עדן ותלמידיו בגיהנם, שנאמר (משלי כח, ז) אדם עשק בדם-גפשו עד-בזר-גניס אל-יתמכו-בו:

הרב שטרם מאורות הדף, התשס"ו בשם ? כל המחטיא את הרבים, בתשובתו גורם לחזרה בתשובה לכל שהחטאו על ידו, כי נאמר

(דברים נצבים לד, א) אם-יהנה גדתך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך:

אם-יהנה – מקף בתפקיד רב-מצב (א) ספקו למחטיא הזדמנויות ולא חזר בתשובה הוא ותלמידיו לא עולים (ב) המחטיא חזר בתשובה. במצב (ב) יתקים

אם-יהנה גדתך – מרכא טפחא, יתור לרבות על כל המחטיא את הרבים שחזר בתשובה ומקובץ ע"י הקב"ה, שגורם שגם את אלו שהודחו על-ידו יחזרו בתשובה, ויקובצו ע"י הקב"ה.

דברים נצבים לו, וקל ה' אלהיך את-לבבך ואת-לבב זרעך

לאהבה את-ה' אלהיך בכל-לבבך ובכל-נפשך למען חניך:

(דב' נצבים לו, ו) וקל – קדמא, קודמת פעולת ה' כדי להעמיד אמונה שווה בה' בכל אחד מישראל המרוז ב-ה' אלהיך את-לבבך –

דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורה לנושא ושעל כל אחד חל עניין שווה.

וה' יאר – קדמא, מקדים בהארת פנים שווה במתנה לכל אחד מהארת בחינת פנים העליונים, כנאמר ב-ספרי פסקא נא יתן לך מאור

פנים, ר' נתן אומר זה מאור שכינת, ... ד"א יאר זה מאור תורה וגו'. ונאמר ב- אגרת הקדש - האדמו"ר הזקן- פרק ד' דף קו ...השכל מתבונן בהתבוננות חיצונית - תאדה, זו בחינת הדעת. לעומת התבוננות מעומקא דליבא למעלה מבחינת הדעת בגדולת ה' היא בחינת

מתנה נתונה מאת ה' מן השמים מהארת בחינת פנים העליונים כש"כ (במד' נשא ובה) יאר ה' אלהיך (ויחגג): וכש"כ (דברים

נצבים לו, ו) וקל – קדמא, קודמת פעולת ה' כדי להעמיד אמונה שווה בה' בכל אחד מישראל המרוז ב-ה' אלהיך את-לבבך – דרגא

תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורה לנושא ושעל כל אחד חל עניין שווה.

יאר – קדמא, וקודמת לקדימה הנ"ל העמדת אמונה המביאה להתבוננות כמו שכתוב ב-אגרת הקדש - האדמו"ר הזקן- פרק א' להודיע לבני אדם גבורתה של תורה. ולהודיע לבני אדם גבורתה של תורה שבע"פ וכחה עוז. פירש שלמה המלך ע"ה חגרה בעוז מתניה וכו' (משלי לא) . מתנים הם דבר המעמיד כל הגוף עם הראש הניצב ועומד עליהם. והם המוליכים ומביאים אותו למחוז חפצו.... הנה אמונה

זו נקראת בשם בחינת מתניים דבר המעמיד ומקיים את הראש הוא השכל המתבונן ומעמיק דעת בגדולת א"ס כ"ה בבחינת עולם שנה נפש.